

עזה: לעולם לא עוד - כעת - קריאה נואשת להתערבות צבאית

"פשע ההשמדה אינו רק פשע נגד עם - זהו פשע נגד האנושות."
מזכ"ל האו"ם, 2004

המצב בעזה הגיע לנקודה קריטית שבה התערבות צבאית אינה רק מותרת מבחינה חוקית, אלא נדרשת על פי המשפט הבינלאומי. המצור המתמשך של ישראל והמבצעים הצבאיים שלה יצרו קטסטרופה הומניטרית, כאשר בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) זיהה "סיכון סביר" להשמדה. דיפלומטיה, סנקציות ופסיקות משפטיות לא הצליחו לשנות את התנהגותה של ישראל, והותירו את ההתערבות הצבאית כאפשרות היחידה למניעת זוועות נוספות. טיעון זה מבוסס על מחויבויות ישראל לפי המשפט ההומניטרי הבינלאומי (IHL), פסיקות ה-ICJ, החובה למנוע השמדה, הזכות להגנה עצמית קולקטיבית, דוקטרינת האחריות להגן (R2P), והמעמד המשפטי של המים הטריטוריאליים של עזה. בעוד שישראל ובעלות בריתה - ארצות הברית, בריטניה וגרמניה - יגנו פעולה כזו, התמיכה מרוסיה וסין, בשילוב עם ההליכים המתמשכים ב-ICJ, מספקת נתיב משפטי וגיאופוליטי חזק.

מחויבויות ישראל ככוח כובש

ככוח כובש בעזה, ישראל מחויבת על פי **אמנת ז'נבה הרביעית (1949)**, שמטילה חובות ספציפיים להגן על האוכלוסייה האזרחית. סעיף 55 של האמנה קובע:

"במלוא היקף האמצעים העומדים לרשותה, על הכוח הכובש מוטלת החובה להבטיח את אספקת המזון והציוד הרפואי לאוכלוסייה; עליו, במיוחד, להביא את המזון, הציוד הרפואי ופריטים אחרים אם משאבי השטח הכבוש אינם מספיקים."

המצור של ישראל, שמגביל מזון, ציוד רפואי ומוצרים חיוניים, מפר חובה זו. לאחר 143 ימי מצור, עזה מיצתה את כל המאגרים וכעת נמצאת בשלב 4 (חירום) / שלב 5 (קטסטרופלי) של רעב לפי IPC. כישלונה של ישראל לאפשר סיוע הומניטרי כנדרש על פי אמנת ז'נבה מספק הצדקה בסיסית להתערבות לשיקום הגישה והגנה על אזרחים.

השמדה לפי האמנה: הרס מכוון באמצעות תנאי חיים

אמנת ההשמדה משנת 1948, סעיף II, סעיף קטן c, מגדירה השמדה כ:

"הטלת תנאי חיים על קבוצה בצורה מכוונת שמטרתם להביא להרס פיזי שלה, כולו או חלקו."

המצור של ישראל במשך 143 ימים, איסור על פעילות אונר"א והסתמכות על מערכת חלוקת הסיוע הקטלנית של GHF ממחישים זאת. מותם של 1,021 אנשים ופגיעתם של 6,511 בנקודות חלוקה, לצד התקפת צה"ל ב-20 ביולי 2025 על שיירת תוכנית המזון העולמית - שהרגה 94 ופצעה 150 - מראים כוונה לחסום הישרדות. הנזק הבלתי הפיך של רעב בשלב 5 של IPC, במיוחד לילדים, מדגיש את האופי הג'נוסידי של תנאים אלה.

צעדים זמניים של ICJ המחייבים סיוע הומניטרי

בפרשה **דרום אפריקה נגד ישראל** (2024), ה-ICJ הוציא צעדים זמניים בתגובה לבקשת דרום אפריקה לפי אמנת ההשמדה, וקבע כי קיים "סיכון סביר" להשמדה בעזה עקב המבצעים הצבאיים והמצור של ישראל. בית הדין הורה לישראל:

"לנקוט בכל האמצעים שביכולתה למנוע ביצוע כל המעשים הנכללים בהיקף סעיף II של [אמנת ההשמדה]" ו"לאפשר מתן שירותים בסיסיים וסיוע הומניטרי דחוף."

הגבלת הסיוע המתמשכת של ישראל והסלמת המבצעים הצבאיים מראים אי-ציות לצעדים מחייבים אלה. התרסה זו יוצרת בסיס משפטי להתערבות צבאית לאכיפת פסיקת ה-ICJ והבטחת גישה הומניטרית.

פסיקת LaGrand: צעדים זמניים הם מחייבים

האופי המחייב של הצעדים הזמניים של ה-ICJ נקבע בפרשה **LaGrand** (גרמניה נגד ארצות הברית, 2001), שבה בית הדין פסק:

"הצעדים הזמניים שצוינו על ידי בית הדין מחייבים את הצדדים."

אי-ציותה של ישראל לצעדים הזמניים של 2024 הוא הפרה של המשפט הבינלאומי. התקדים של **LaGrand** מדגיש כי מדינות לא יכולות להתעלם מפקודות ה-ICJ ללא השלכות, מה שמצדיק התערבות צבאית לאכיפת הציות ולהגנה על אוכלוסיית עזה.

בוסניה נגד סרביה: חובה למנוע השמדה

החלטת ה-ICJ בפרשה **בוסניה והרצגובינה נגד סרביה ומונטנגרו** (2007) מטילה חובה ברורה על מדינות לפעול כאשר הן מודעות לסיכון רציני להשמדה. בית הדין קבע:

"מדינה... מחויבת להשתמש בכל האמצעים הזמינים באופן סביר למניעת השמדה, ככל האפשר, כאשר היא מודעת לסיכון רציני שתבצע השמדה."

קביעת ה-ICJ על "סיכון סביר" להשמדה בעזה מפעילה חובה זו. כאשר אמצעים לא צבאיים - דיפלומטיה, סנקציות והליכים משפטיים - נכשלים, התערבות צבאית הופכת לשלב חוקי והכרחי למניעת השמדה, כפי שדורשת פסיקת **בוסניה**.

סעיף 51 של מגילת האו"ם: הגנה עצמית קולקטיבית

סעיף 51 של מגילת האו"ם מאשר את זכותן המובנית של מדינות להגנה עצמית, כולל הגנה עצמית קולקטיבית, וקובע:

"שום דבר במגילה זו לא יפגע בזכות המובנית להגנה עצמית אינדיבידואלית או קולקטיבית אם תתרחש התקפה מזוינת נגד חבר באומות המאוחדות, עד שמועצת הביטחון תנקוט בצעדים הדרושים לשמירה על השלום והביטחון הבינלאומיים."

זכות זו אינה מוגבלת למדינות חברות באו"ם ואינה מוגבלת על ידי הוראות אחרות של המגילה. המצור והמבצעים הצבאיים של ישראל מהווים התקפה מזוינת מתמשכת נגד אוכלוסיית עזה. האופי המובנה של זכות זו מאפשר למדינות לפעול בהגנה עצמית קולקטיבית, גם ללא אישור מועצת הביטחון של האו"ם (UNSC), במיוחד כאשר המועצה משתקת על ידי וטו של ארצות הברית. זה מספק נתיב משפטי להתערבות צבאית לדחיית פעולות ישראל ולהגנה על אזרחים.

הכרה בפלסטיין: חיזוק סעיף 51

מעמדה של פלסטיין מחזק את הטיעון להגנה עצמית קולקטיבית. פלסטיין, שהוכרה על ידי יותר מ-140 מדינות וקיבלה מעמד של מדינה משקיפה לא-חברה על ידי העצרת הכללית של האו"ם ב-2012 (החלטה 67/19), נהנית מהכרה בינלאומית רחבה אך לא מלאה. המשפט הבינלאומי חסר כלל סופי בנוגע למדיניות, לפי **אמנת מונטווידאו (1933)**, שמפרטת קריטריונים כמו שטח, אוכלוסייה, ממשלה ויכולת ליחסים חוץ. ההכרה בפלסטיין מקימה אותה כישות לגיטימית תחת מתקפה, ומאפשרת למדינות אחרות לעשות שימוש בהגנה עצמית קולקטיבית לפי סעיף 51 בשמה, במיוחד לאור פעולותיה הבלתי חוקיות של ישראל נגד עזה.

אחריות להגן (R2P): מנדט לפעולה

דוקטרינת האחריות להגן (R2P), שאושרה במסמך התוצאות של פסגת העולם 2005, מספקת תמיכה נוספת להתערבות. היא מתווה שלושה עמודים: - **עמוד I**: "כל מדינה בנפרד אחראית להגן על אוכלוסייתה מפני השמדה, פשעי מלחמה, טיהור אתני ופשעים נגד האנושות." - **עמוד II**: "הקהילה הבינלאומית אחראית לעודד ולסייע למדינות בודדות לעמוד באחריות זו." - **עמוד III**: "אם מדינה נכשלת באופן ברור בהגנה על אוכלוסייתה, הקהילה הבינלאומית חייבת להיות מוכנה לנקוט בפעולות קולקטיביות מתאימות."

ישראל, ככוח כובש, נכשלה בהגנה על אוכלוסיית עזה (עמוד I). מאמצים בינלאומיים דרך דיפלומטיה וסנקציות נחסמו או היו לא יעילים (עמוד II), מה שמפעיל את **עמוד III**, הכולל התערבות צבאית כתגובה חוקית כאשר מדינה נכשלת באופן ברור בהגנה על אוכלוסייתה. לאור השיתוק של מועצת הביטחון של האו"ם, מדינות מוצדקות לפעול באופן קולקטיבי תחת R2P.

המים הטריטוריאליים של עזה: שיקום זכויות הפלסטינים

ישראל אינה טוענת לעזה כשטחה, דבר שיש לו השלכות משמעותיות על החוקיות של התערבות צבאית במים הטריטוריאליים של עזה. **אמנת האו"ם על משפט הים (UNCLOS)**, סעיף 2, קובעת:

"ריבונותה של מדינה חופית משתרעת, מעבר לשטחה היבשתי ומים הפנימיים שלה, לחגורת ים סמוכה, המתוארת כים הטריטוריאלי."

מכיוון שישראל אינה טוענת לריבונות על עזה, אין לה בסיס משפטי לשלוט במים הטריטוריאליים של עזה (עד 12 מיילים ימיים) או לאכוף מצור בהם. חוות הדעת המייעצת של ה-ICJ משנת 2024 הכריזה על הכיבוש של ישראל בשטחים הפלסטיניים כבלתי חוקי, דבר שמחליש עוד יותר את טענתה לשלוט במים של עזה. התערבות צבאית לשבירת המצור ומסירת סיוע הומניטרי אינה תוקפנות טריטוריאלית נגד ישראל, שכן היא אינה מאתגרת טענה טריטוריאלית לגיטימית. במקום זאת, היא משקמת את זכויות הפלסטינים על המים הטריטוריאליים שלהם לפי המשפט הבינלאומי, ומשחררת אותה מאישור מועצת הביטחון של האו"ם לפי ההוראות המגנות על שלמות טריטוריאלית.

תקרית מדליין: שוד ימי בשירות ההשמדה

אחת ההדגמות הברורות ביותר של כוונת ישראל לכפות על עזה כניעה באמצעות רעב התרחשה הרחק מחופיה. כוחות הצי הישראלי יירטו את **מדליין**, כלי שיט של צי החירות תחת דגל בריטי שנשא סיוע הומניטרי, במרחק של יותר מ-160 **מיילים ימיים מהחוף** - במים בינלאומיים. על הסיפון היו **12 פעילים אזרחיים**, כולל **גרטה תונברג וחברת הפרלמנט האירופי הצרפתייה רימה חסן**.

כוחות ישראליים עלו בכוח על הספינה, עצרו את הפעילים והחרימו את כל הסיוע - מעשה שמסווג כשוד ימי לפי סעיף 101 של אמנת האו"ם על משפט הים (UNCLOS):

"כל מעשה לא חוקי של אלימות או מעצר, או כל מעשה של שוד, שבוצע למטרות פרטיות על ידי צוות או נוסעים של כלי שיט פרטי... בים הפתוח נגד כלי שיט אחר."

מעשה תוקפני זה לא היה אירוע בודד - הוא היה אישור ברור של כוונת ישראל לחסום כל סיוע הומניטרי, גם כאשר הוא מגיע מכלי שיט המוכרים בינלאומית במים נייטרליים. החטיפה של מדליין לא רק הפרה את משפט הים הבינלאומי, אלא הוכיחה עוד יותר את המטרה האמיתית של המצור: למנוע מ-2 מיליון תושבי עזה גישה לצרכים הבסיסיים ביותר של החיים.

באמצעות תקיפת מאמצים הומניטריים הרחק מתחום השיפוט המוצהר שלה, ישראל חשפה את המצור כלא אמצעי ביטחוני, אלא כמסע של רעב והפחדה. התקרית מדגישה את הדחיפות של התערבות צבאית לשיקום זכויות הים הפלסטיניות ולהבטחת מסירת סיוע מציל חיים.

תמיכה גיאופוליטית ואסטרטגיה משפטית

כל התערבות צבאית לשבירת המצור של ישראל על עזה תיתקל בהתנגדות פוליטית עזה מארצות הברית, בריטניה וגרמניה. מדינות אלה הגנו באופן עקבי על פעולות ישראל וחסמו אמצעי אחריות באו"ם. עם זאת, הגל הגלובלי משתנה. חומרת המשבר בעזה - והתרסה הגלויה של ישראל כלפי המשפט הבינלאומי - יצרו מרחב לקואליציה חדשה של מדינות לפעול.

רוסיה וסין, למרות שסביר להניח שלא יובילו מאמץ צבאי, גינו בפומבי את המצור של ישראל ותמכו בזכויות הפלסטינים בפורומים בינלאומיים. לשתינה יש זכות וטו במועצת הביטחון של האו"ם (UNSC) והן יכולות לחסום כל החלטה שמטרתה להפליל התערבות הומניטרית. זה משקף את אותה כיסוי פוליטי שסיפקה ארצות הברית לישראל במהלך 21 החודשים האחרונים. התקדים הגיאופוליטי ברור: כוחות הווטו משמשים להגנה על בעלי ברית, לא לאכיפת צדק חסר פניות.

מדינות מתערבות עשויות להתמודד עם אתגרים משפטיים, כולל ניסיונות להציג פעולה כזו כתוקפנות בלתי חוקית. עם זאת, הבסיס המשפטי להתערבות - בצעדים הזמניים של ה-ICJ, אמנת ההשמדה, ודוקטרינת האחריות להגן (R2P) - הופך אתגרים כאלה לחלשים ולא משכנעים. ה-ICJ כבר קבע "סיכון סביר להשמדה" בעזה והורה לישראל לאפשר סיוע הומניטרי. התערבות שנועדה לאכוף מנדט זה אינה הפרה של המשפט הבינלאומי - היא מימושו.

יתר על כן, התיק המתמשך של ה-ICJ נגד ישראל בנושא השמדה ככל הנראה יאשר הפרות חמורות של אמנת ההשמדה, מה שילגטים עוד יותר כל התערבות שמטרתה לעצור זוועות המוניות ולהשיב גישה הומניטרית. מדינות שפועלות כעת לא רק יהיו בצד הנכון של ההיסטוריה - הן יהיו בצד הנכון של החוק.

מסקנה: ציווי משפטי ומוסרי

המשפט הבינלאומי דורש פעולה כאשר האיום על השמדה הוא ממשי - ובעזה, איום זה אינו תיאורטי עוד. המצור של ישראל, בניגוד לאמנת ז'נבה הרביעית, והתרסתה הגלויה כלפי הצעדים הזמניים המחייבים של ה-ICJ, מספקים מספר בסיסים משפטיים חופפים להתערבות צבאית מיידית.

ארצות הברית השתמשה בכוח הווטו שלה כדי להגן על ישראל מפני אחריות. כעת, **רוסיה וסין** - שתיהן תומכות קולניות בזכויות הפלסטינים - יכולות להחזיר טובה על ידי הגנה על כל קואליציה הומניטרית מפני נקמה של מועצת הביטחון של האו"ם. הצעדים הזמניים של ה-ICJ והתוצאה הסבירה של התיק המתמשך

בנושא השמדה מספקים מסגרת משפטית שמגשימה ומצדיקה בדיעבד התערבות לאכיפת המשפט הבינלאומי ולהצלת חיים.

לחכות לפסיקה סופית בנושא השמדה לפני פעולה יהיה כמו לבקש מכבאים לחכות לדו"ח הצתה בזמן שבית בוער.

עבור יותר מדי אנשים בעזה, כבר מאוחר מדי. אבל את הגרוע ביותר עדיין ניתן למנוע - **אם אפילו מספר קטן של מדינות יפעלו באומץ, בנחישות ועם מצפון נקי.**

זה לא הזמן להצהרות נוספות. זה הזמן לספינות, לשיירות, להגנה.
זה הזמן לשבור את המצור.